

Forebygging av seksuelle overgrep i barnehagen

Myndiggjøres barn i forhold til egen kropp og seksualitet i barnehagen?

Katrine Lyngvær
Kandidatnummer: 449

Bacheloroppgave
BDBAC4900

Kristiansund, april, 2021

Bacheloroppgaven er et selvstendig studentarbeid gjennomført ved Dronning Mauds Minne Høgskole for Barnehagelærerutdanning og er godkjent som en del av barnehagelærerutdanningen. Under utarbeidelse av oppgaven har studenten fått veiledning ved DMMH.

DronningMaudsMinne
HØGSKOLE FOR BARNEHAGELÆRERUTDANNING

Forord:

Jeg ønsker å takke mine veiledere Arnt Nordli og Jana van der Zwart-Langner. De har vært til stor hjelp, støtte og motivasjon, og vist høy tilgjengelighet gjennom denne prosessen.

Videre vil jeg takke min informant som viste stor interesse og engasjement for oppgaven min. Hun gav meg mye nyttig informasjon og andre innspill som har vært til stor hjelp.

Jeg vil også takke min familie, venner og spesielt min forlovede for den store forståelsen og tålmodigheten de har vist mens jeg har gått på dypdykk i min bacheloroppgave. Min tid som barnehagelærerstudent går mot slutten, og disse fire årene har vært lærerikt på så mange måter. Jeg har økt min faglige kompetanse, men også lært mye om meg selv. Det har vært en lærerik prosess og jeg har tilegnet meg mye kunnskap om hvordan barnehagen kan virke som en forebyggende funksjon gjennom å myndiggjøre barn i forhold til egen kropp og seksualitet.

Tusen takk!

Innholdsfortegnelse:

FORORD

1.0 Innledning.....	5
1.1 Valg av tema.....	5
1.2 Oppgavens innhold og oppbygging.....	5
1.3 Bakgrunnsinformasjon.....	6
2.0 Teori.....	7
2.1 Hva er seksuelle overgrep.....	7
2.2 Forebygging.....	8
2.3 Samtaler.....	9
2.4 Voksnes holdninger til kropp og seksualitet.....	10
2.5 Kunnskap.....	11
2.6 Følelser.....	11
2.7 Hemmeligheter og berøringer.....	12
2.8 Grenser.....	12
2.9 Hele meg.....	13
3.0 Metode.....	14
3.1 Valg av metode.....	14
3.2 Intervju.....	15
3.3 Intervjuguide.....	15
3.4 Valg av informant.....	15
3.5 Gjennomføring av intervjuet.....	16
3.6 Analysearbeid.....	16
3.7 Etske retningslinjer.....	17
3.8 Metodekritikk.....	17
4.0 Funn og drøfting.....	18
4.1 Hvordan jobber barnehagen med temaet kropp og seksualitet?.....	18
4.2 Hvorfor jobbe med temaet kropp og seksualitet?.....	20
4.3 Personalets holdninger til temaet kropp og seksualitet.....	22
4.4 Endring i adferd hos barna.....	24
5.0 Avslutning og konklusjon.....	25
6.0 Litteraturliste.....	27
7.0 Vedlegg.....	29

7.1 Samtykkeskjema.....	29
7.2 Intervjuguide.....	31
7.3 Avtale om publisering.....	32

1.0 Innledning:

1.1 Valg av tema:

I denne bacheloroppgaven ønsker jeg å finne ut om barn myndiggjøres i forhold til kropp og seksualitet i barnehagen, hvor temaet er forebygging av seksuelle overgrep. Jeg ønsker å finne ut hva informanten mener er viktig i arbeidet med kropp og seksualitet i barnehagen og hvordan dette jobbes med. Jeg ønsker også å få en større forståelse av viktigheten med å snakke og jobbe med seksualitet sammen med barn.

Jeg har valgt tema for bacheloroppgaven på grunn av personlige erfaringer. Gjennom egen barndom og oppvekst har jeg opplevd og fått lite kunnskap om kropp og seksualitet og jeg har møtt få voksenpersoner som har tematisert dette sammen med meg. Jeg tror at hvis jeg kunne fått kunnskap om kropp og seksualitet og møtt voksne med positive holdninger til temaet kunne jeg gjennom egen oppvekst fått et bedre kroppsbilde og til og med bedret psykisk helse.

Jeg ønsker gjennom denne bachelor oppgaven og finne ut og skrive om hvordan vi i barnehagen kan myndiggjøre barna i forhold til egen kropp og seksualitet. Jeg ønsker å undersøke hvordan vi kan lære barna om kroppen sin, hva som er lov og ikke lov og hva seksuelle overgrep er. Jeg ønsker også med oppgaven å øke fokuset på forebygging av seksuelle overgrep i barnehagen. Temaet seksualitet og forebygging av seksuelle overgrep er stadig nevnt i media og det snakkes om viktigheten med å arbeide med temaet kropp og seksualitet. Min opplevelse er allikevel at vi i barnehagen har en lang vei å gå. Gjennom min erfaring som ansatt i barnehagen oppleves det vanskelig å snakke med barn om kropp og seksualitet, og ansatte gir uttrykk for at de føler seg usikre. Gjennom denne forskningen håper jeg å hjelpe barnehageansatte til å senke terskelen for å for å arbeide med temaet kropp og seksualitet. På den måten kan jeg være med på å bryte ned tabuet og gjøre det vanskeligere å begå overgrep mot barn.

1.2 Oppgavens innhold og oppbygging:

Oppgaven min er delt inn i fem ulike kapitler: innledning, teori, metode, funn og drøfting og til slutt konklusjon og avslutning. I teorikapitlet skal jeg fremheve den teorien som jeg mener er relevant for å løse problemstillingen min. Videre i metodekapitlet skal jeg belyse den metoden jeg har valgt å bruke, etterfulgt av funn og drøftingskapitlet hvor jeg skal drøfte data fra intervjuet opp mot teori. Til slutt vil jeg konkludere og avslutte min bacheloroppgave.

Gjennom hele oppgaven vil fokuset ligge på om barn blir myndiggjort i barnehagen i forhold til kropp og seksualitet, og om det om det å myndiggjøre barn i forhold til kropp og seksualitet kan virke forebyggende på seksuelle overgrep. På grunn av at begrepet «myndiggjøre» står i problemstillingen i denne oppgaven vil jeg beskrive hvordan jeg oppfatter dette begrepet. Gjennom at barn blir myndiggjort innen ett gitt tema, mener jeg at barn gis en makt og en styrke gjennom å ha kunnskap og erfaring. Når barn har denne kunnskapen om det gitte temaet, gjøres det mulig for barna å uttrykke eller utføre noe på bakgrunn av kunnskapen de sitter på.

1.3 Bakgrunnsinformasjon:

Mange som opplever seksuelle overgrep i barndommen, forteller aldri noen om dette, eller venter svært lenge før de forteller det til noen. Statistikken viser at det i gjennomsnitt tar 17, 2 år fra første gang et barn blir utsatt for overgrep til første gang de betror seg til noen og forteller om overgrepet/- ene (Steine et al., 2016, s. 888-899).

Tall fra nasjonale undersøkelser viser at 1 av 5 jenter og 1 av 14 gutter har opplevd seksuelle overgrep i barne- og ungdomsårene. Det viser også til at vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt i barndommen øker risikoen for alvorlige fysiske og psykiske helseplager (Folkehelse rapporten, 2020). Det er rimelig grunn til å tro at det finnes store mørketall, fordi saker ikke meldes eller henlegges, og at tall via statistikken kun er toppen av isfjellet av hvor mange barn som lever under slike forhold (Emilsen, 2014, s.328). Gjennom undersøkelsene ser vi at tallene på barn og unge som opplever seksuelle overgrep er store. Aasland sier at vi er nødt til å ta tallene innover oss, og at seksuelle overgrep er et folkehelseproblem. Ofte kan man stille seg spørsmålet: Hvor er disse barna, hvorfor ser vi dem ikke, vil vi ikke se, orker vi ikke se? (Aasland, 2014, s.49).

Bratterud og Emilsens gjennomførte en undersøkelse hvor barnehageansatte ble spurt om de har vært bekymret for at barn som går i deres barnehage har blitt utsatt for eller stått i fare for å bli utsatt for vold og overgrep. 25 prosent av de ansatte har da vært bekymret for at barn utsettes for seksuelle overgrep (Emilsen & Bratterud, 2020, s.34). Barnehagepersonellet møter barn og foreldre daglig, og personalet har derfor en unik mulighet til å oppdage barn som utsettes for seksuelle overgrep, følge opp barna som trenger ekstra beskyttelse, men også drive forebyggende arbeid for seksuelle overgrep. I Rammeplanen (2017) står det at gjennom den daglige og nære kontakten med barn i barnehagen er personalet i en posisjon der de kan observere og motta informasjon om barns omsorg- og livssituasjon. Personalet skal også ha et

bevisst forhold til at barn kan være og har blitt utsatt for vold, seksuelle overgrep, og skal ha kunnskap om hvordan dette kan forebygges og oppdages (Rammeplan, 2017, s.13).

2.0 Teori:

I dette teorikapittelet vil jeg presentere teorien som fungerer som et grunnlag for bacheloroppgaven. Jeg først presentere hva seksuelle overgrep er og forebygging av dette. Jeg vil gå inn på hvordan barnesamtaler kan ha en forebyggende effekt, og hvordan voksnes holdninger og kunnskap har en betydning for barns utvikling i forhold til kropp og seksualitet. Jeg vil deretter gå inn på noe av den viktige kunnskapen barn bør få møte i barnehagen, som er følelser, hemmeligheter, berøringer og grenser. Jeg vil avslutningsvis snakke om verktøyet «hele meg» som kan brukes i arbeidet med barn i barnehagen.

2.1 Hva er seksuelle overgrep:

Det finnes flere ulike definisjoner på seksuelle overgrep. «Seksuelle overgrep er når en autoritær person tvinger, lokker eller truer barn til å delta i eller se på seksuell omgang, handling eller atferd» (Aasland, 2014, s. 33). I boken dørstokkmila definerer de også ulike typer vold, og definerer seksuell vold som: Seksuell vold er uønsket seksuell adferd som kontrollerer og ydmyker den andre, som uønsket berøring, påtvunget seksuell aktivitet, smertefull seksuell aktivitet, voldtekt, sadistiske seksuelle handlinger eller påtvunget seksuell aktivitet med andre eller tvang til å se på andres seksuelle aktivitet (Emilsen & Bratterud, 2020, s.114). Juridisk sett deles seksuelle overgrep inn i følgende kategorier: - seksuell omgang er samleie analt, oralt eller vaginalt. Det er når penis, fingre eller gjenstander føres inn i ulike kroppsåpninger. – Seksuell handling kan være beføling av barnet, og/eller at barnet trues, tvinges eller manipuleres til å ta på overgriperens kjønnsorgan. – Seksuell adferd handler om ikke fysisk kontakt, men der overgriper kan vise barnet pornografi, tvinge barnet til å se på seksuelle handlinger, blotte seg, tvinge barnet til å utføre seksuelle handlinger med seg selv eller fotografere eller filme barnet i seksuelle stillinger (Aasland, 2014, s.33). Seksuelle overgrep skjer ved at overgriperen manipulerer, lurer, tvinger, truer eller lokker en annen til å delta i seksuelle aktiviteter den andre ikke er moden for eller ønsker å være med på, og der den andre ikke er i stand til å vurdere og forstå rekkevidden av der som skjer. Det er seksuelle overgrep når en person misbruker sin posisjon som autoritet på en eller annen måte, og involverer barnet i seksuell handling, omgang eller adferd som uansett omstendighet er overgriperens ansvar. Seksuelle overgrep mot barn

omfatter enhver form for psykiske og/eller fysiske seksuelle overgrep eller krenkelser begått av noen barnet kjenner eller ikke kjenner (Aasland, 2014, s.34).

2.2 Forebygging:

Emilsen og Bratterud beskriver forebyggende arbeid med å forhindre at noe skjer eller utvikler seg i negativ retning. Forebyggende arbeid innebærer ulike metoder og fokusområder, avhengig av hva man skal forebygge, og om man tenker kortsiktig eller langsiktig. Groven og Rostad (2017, s.21) skriver at forebygging handler om å komme en uheldig utvikling i forkjøpet (Emilsen & Bratterud, 2020, s.105). En kan derfor si at forebygging handler om å forhindre at noe skjer i negativ forstand, og handler om å igangsette tiltak før problemet oppstår. På dette området har barnehagen et stort ansvar (Rammeplan, 2017, s.32). sier at: «Personalet skal kjenne og praktisere nasjonale føringer for helsefremmende og forebyggende tiltak som gjelder barn».

Killén deler opp forebygging i tre deler. *Universell forebygging handler* om innsats som skal forhindre at problem oppstår, og utvikler seg. Tiltak kan være kurs for ansatte i barnehagen og for foreldre om konsekvenser av omsorgssvikt, vold og overgrep. *Selektiv forebygging* retter seg mer mot befolkningsgrupper som er mer utsatte enn andre, også kalt risikogrupper. Her kan tiltak være tilbud om gratis kjernetid eller dekket barnehageplass. *Indikert forebygging* er tiltak rettet mot individer med høy risiko og klare tegn på problemer. Her er det viktig å identifisere beskyttelses- og risikofaktorer i barnets oppvekstmiljø for å minske risikoen for uheldig utvikling (Emilsen & Bratterud, 2020, s.105-106). For min bacheloroppgave er det mest relevant å forholde seg til universal forebygging, da målet mitt med oppgaven er å finne ut hvordan personalet kan myndiggjøre barna og hva slags redskaper personalet kan skaffe barn. Hvis barnehagen har fokus på temaet gjennom å lære barn om ulovligheter, grenser og sette ord på følelser gjennom samtaler kan dette virke forebyggende på seksuelle overgrep.

Gjennom forebygging av seksuelle overgrep hjelper man ikke barnet i en her og nå situasjon, men også det enkelte individs framtid og samfunnet som helhet. Killén (2017) sitert i (Emilsen & Bratterud, 2020, s.106) peker på at barn som utsettes for vold i hjemmet, har større risiko for å bli ofre og overgripere. Det er også dokumentert at barn som har vært utsatt for overgrep, får problemer senere i livet i form av skolevansker, rusproblemer og lignende. For spedbarn som utsettes for overgrep er det også stor fare for alvorlige senskader og dødelighet. Jeg viser til en undersøkelse som viser at barn som opplever utviklingstraumer, har firedoblet risiko for å

utvikle personlighetsforstyrrelser senere i livet, og at nyere forskning bekrefter at stress ved omsorgssvikt og overgrep har negativ effekt på hjernens utvikling, og hos disse barna ser man gjerne underutviklet cortex (Emilsen, 2014, s.328).

2.3 Samtaler:

Å invitere til gode barnesamtaler vil i et forebyggende perspektiv ha effekt ved at barn føler de blir tatt på alvor og lyttet til, og lettere kan formidle hvis det er noe som er vanskelig å fortelle (Gams, 2017, s.46). Som barnehagelærer har man den unike posisjonen til å observere å samtale med barn, og få informasjon om barnets omsorgs- og livssituasjon. Det gjør det mulig å fange opp barn som strever eller lever i utsatte situasjoner, og vi kan derfor være den ene barnet betror seg til (Gams, 2017, s.44).

I rammeplanen (2017) står det at personalet skal invitere til ulike typer samtaler hvor barn kan fortelle, undre seg, reflektere og stille spørsmål (Rammeplan, 2017, s.31). Det er mange måter å gjennomføre en barnesamtale på, og ulike temaer man kan ta opp. Det som er mest relevant for min bachelor oppgave er hvordan personalet i barnehagen samtaler med barna om kropp og seksualitet.

Når vi gjennomfører barnesamtaler er det en utfordring å innta et barneperspektiv hvor barnet er en aktiv deltager i samtalen. Det å skape rom for en likeverdig dialog handler om å skape tillit og være åpen for det barnet forteller. Tid og sted er ofte av betydning for å komme i dialog med barnet. Man bør være bevisst på hvilken arena som er viktig for samtaler med barn. Det er sentralt å være kreativ og legge til rette for samtaler. Å bruke lesekreker og bøker kan være gode tilnærminger. Personalet må vise interesse, ta barna på alvor og møte dem der de er. Tegninger og leker kan være en fin inngang og hjelp for å få flyt og retning i samtalen. Fortellinger og rollespill kan være et hjelpemiddel i samtaleforløpet. Det er viktig å være nysgjerrig og direkte i samtalen med barn, og ta seg god tid. Samtalen bør utvikle seg slik at barnet skaper en tillit til personalet, slik at samtalen kan foregå på en trygg og god måte. Barn forteller til personer de har tillit til. Før personalet bestemmer seg for å gjennomføre planlagte samtaler, er det viktig å diskutere hvem som er best egnet til å gjennomføre samtalen. Det er viktig at den som gjennomfører samtalen kjenner barnet godt, og vet hva barnet liker og interesserer seg for (Emilsen, 2020, s.132-135).

Gode samtaler med barna er svært viktig for barns språkutvikling. «Å sikre barns språkutvikling gjennom tilrettelegging for et godt språkmiljø er et viktig forebyggende tiltak som barnehagen

har et særskilt ansvar for» (Emilsen & Walsøe, 2020, s.122). Lær barna ord for hele kroppen, også navn på kjønnsorgan. Barn som har kunnskap og kan ord på kjønnsorgan og har lettere for å si ifra om de har opplevd noe (Aasland, 2014, s.98).

2.4 Voksnes holdninger til kropp og seksualitet:

Trygge voksne som har kunnskap, gir gode svar. De kan også hjelpe barna til å våge å snakke om vanskelige tema- og kan bidra til at neste generasjon får et mer avslappet og avklart forhold til egen kropp og seksualitet (Aasland, 2020, s.9). Dersom barn ikke får overført nødvendig kunnskap om seksualitet og befruktning, vil barnet mangle erfaring og kunnskap om et tema de fleste barn, unge og voksne kan trenge informasjon om (Aasland, 2020, s.14). Barn må få kunnskap og språk om genitalier, kropp, seksualitet, pubertet og kroppslig utvikling, forplantning og følelser. Da kan de selv etter hvert uttrykke seg med ord som beskriver følelser og seksualitet, slik de allerede har ord for andre steder på kroppen (Aasland, 2020, s.21).

Hvordan voksne snakker med barn om kroppen og kroppsdelene, og hvilke holdninger voksne har til kropp og seksualitet- vil påvirke barnets syn på seg selv, kroppen sin og seksualiteten (Aasland, 2020, s.27). Det er de voksnes ansvar at barn får den nødvendige kunnskapen om hele menneskekroppen og seksualiteten, og hva som er gode og vonde berøringer. Vi bærer barndommen med oss hele livet, og seksualiteten spiller en betydelig rolle for selvbildet og hvordan du opplever deg selv og mennesker rundt deg (Aasland, 2020, s.74).

Når barnet opplever at en voksen viser en positiv og åpen holdning til kropp, følelser og seksualitet, vil trolig barnet gå til vedkommende når det har spørsmål om kropp og seksualitet. Barn kan bli truet til å ikke si noe om sitt liv, sin seksualitet og sine spørsmål. Dersom en voksen har tematisert og snakket med dette barnet om gode og vonde hemmeligheter, gode og vonde berøringer, vil sjansen for å komme i dialog være stor. Barn trenger voksenpersoner i sin omgangskrets som kan hjelpe de på vei til å få et godt forhold til seg selv og sin seksualitet (Aasland, 2020, s.77). Det blir vanskelig for barn å få sagt eller vist hva som skjer med kroppen deres, hvis det blir irttesatt hver gang det tar seg på tissen, og det formidles et negativt forhold til kropp, nakenhet og nærhet. Hvordan skal da barnet si ifra om det som er vanskelig og uforståelig hvis det aldri har snakket om det med trygge voksne? (Aasland, 2014, s.104). Seksualitet er ofte et tabubelagt tema for mange voksne, og noe barn og voksne ikke snakker om sammen. Derfor vil barnet rett og slett ha problemer med å finne ord hvis det skal fortelle om noe som har skjedd (Aasland, 2020, s.96).

2.5 Kunnskap:

Kunnskap er nødvendig for å kunne hjelpe barn til å få et trygt og godt forhold til kroppen sin og bli stolt og glad i seg selv og sine følelser, også sine seksuelle følelser (Aasland, 2020, s.7). Vi gir jo barn ord for hele kroppen, men mangler ordene for kjønnsorgan. Forskjellene på gutt og jente er ofte museflettene, og tissen blir dekt av truse, og tissen og kjønnsorganene nevnes ikke med et ord i grunnskolen (Aasland, 2014, s.98). Det er viktig at barn lærer om hele kroppen, ikke bare om fordøyelsen, blodomløpet, hjertet og hjernen, men du må naturligvis tilpasse historien ut ifra hvilken aldersgruppe det dreier seg om (Aasland, 2014, s.103). Barnehagen bør også ha bøker tilgjengelig som forteller sannheten om hvordan barna blir til (Aasland, 2020, s.85).

Barn som har kunnskap om hvordan man lager barn, kan ord på kjønnsorgan og har noen voksne og snakke med om kroppen og dens funksjoner på gode måter, får en større anledning til å fortelle en voksen om de utsettes for seksuelle eller andre typer overgrep. Vi vet at barn som kan noe om seksualitet, tidligere tørr å fortelle at de utsettes for seksuelle overgrep, de er bevisste når de debuterer seksuelt, og bruker gjerne kondom (Aasland, 2014, s.99).

Barn må få lære det positive ved seksualiteten FØRST. Snakk med barna hvor de kommer fra, hvordan de ble skapt, om forplantning og onani, snakk om hele kroppen. Lær barna ord på hele kroppen, også navn på kjønnsorgan. Det blir helt feil at barn introduseres for seksuelle overgrep før noen voksne har snakket med de om de gode sidene ved seksualiteten (Aasland, 2014, s.100-101). Vi skal ikke skremme barn, det handler om å gjøre barna kompetente. Kunnskap gjør oss kompetente. Å forberede barn på uventede situasjoner handler om det. Noen barn vil kanskje klare å komme seg vekk hvis de har fått kunnskap, og det er bra. Det betyr ikke at gir barna ansvaret, det er uansett overgriperens ansvar. Det pålegges ikke barnet et hovedansvar for om det opplever noe vanskelig, men en mulighet til å komme seg unna (Aasland, 2014, s.101).

2.6 Følelser:

Barn i barnehagen skal få støtte til å mestre motgang, håndtere utfordringer og bli kjent med egne og andres følelser (Rammeplan, 2017, s.13). Utviklingen av barns emosjonelle kompetanse innebærer at voksne snakker med barna om ulike følelser de eller andre har. Gjennom å snakke om å synliggjøre egne og andre følelser kan barna lære om og uttrykke egne og andres følelser. Dersom barna ikke utvikler denne kompetansen, kan det være vanskelig for de å uttrykke eller forklare følelser de kjenner på (Kvello, 2015, s.80). Kvello sier at barn som

utvikler god følelsesregulering tidlig i livet har hatt en omsorg som er preget av at omsorgspersonene forstår og aksepterer barnets følelser. I tillegg hjelper de med å regulere og forklare dem. Jo mer bevisst omsorgspersonene er sine egne følelser, og jo bedre regulerer dem, desto bedre er forutsetningene deres for å hjelpe barnet til god følelsesregulering (Kvelling, 2015, s.81).

2.7 Hemmeligheter og berøringer:

Snakk med barna om gode og vonde hemmeligheter. La barna få fortelle hva en god hemmelighet er- den kiler i magen og er god å tenke på. La de komme med eksempler på en vond hemmelighet, og hvordan det kjennes? Den gir en vond følelse i magen, og hva kan en slik hemmelighet være? Fortell at noen ganger kan andre barn og voksne si eller gjøre ting mot deg som du ikke vil, og da må du fortelle det til noen. Voksne kan også gjøre ting som de ikke har lov til å gjøre, og du tør kanskje ikke å si ifra. Si til barna at voksne vil noen ganger ha hemmeligheter med barna som er vondt for barn å tenke på. Vonde hemmeligheter gjelds ikke. Og et barn må få vite at vonde hemmeligheter må de fortelle videre, å fortelle vonde hemmeligheter er ikke å sladre, vonde ting man tenker på, må man snakke med en voksen man er glad i og stoler på (Aasland, 2014, s.105). Overgripere kan si at dette er «vår hemmelighet», og barn kan tro at de var med på det eller er redde for at noen skal få vite det av ulike årsaker. Overgripere skremmer ofte barna med trusler for at de ikke skal røpe noe om det gale og hemmelige som skjer (Aasland, 2014, s.43).

Vi må også snakke om gode/lovlige og vonde/ulovlige berøringer. La barna komme med forslag. Hvordan er det godt å bli tatt på, og hva er ikke godt? Å bli kløpet, slått, lugget av andre barn, eller bli tatt hardt i armen av andre barn eller voksne? La gjerne barna få tegne gode og vonde berøringer og hemmeligheter. Ta det gradvis og bruk tid. Slike framgangsmåter kan brukes om mange tema, mobbing, respektere egne og andres grenser, ikke slå og ikke tvinge osv.. (Aasland, 2014, s.105).

2.8 Grenser:

Barns seksualitet handler om deres forhold til sin egen og andres kropp og følelser. La barnet lære at de selv har lov til å bestemme over sin egen kropp. Det skal være lov å si «ja» og nei». Og «stopp!» Mange barnehager bruker tegn for tale, og sier barna «STOPP» og setter håndflaten opp mot vedkommende. Barnet har da fått kompetanse på å sette egne grenser, og

de vil få økt bevissthet om hva de liker og ikke liker, hva de vil og ikke vil være med på (Aasland, 2020, s.90). Retten til å si ja og nei, handler ikke bare om seksualitet, men om alle livets områder. Det handler om hvor viktig det er å vite at alle har rett til å sette grenser, og si ifra om sine egne grenser. Vi ser jo at barn som har et sunt og godt forhold til kroppen sin, får et trygt og godt forhold til andre mennesker (Aasland, 2020, s.91). Barn må også lære at det er helt i orden å avise noe man ikke vil. Barn må få hjelp til å takle at de selv kan bli avvist, og at dette er helt i orden, selv om det kan gjøre litt vondt med en gang (Aasland, 2020, s.93).

Også vi som er voksne, må respektere barns grenser og ikke tvinge oss til klemmer, slik noen gjør. Flere voksne kan si at de blir lei seg om barnet ikke vil gi klem til den voksne, og barnet sitter med ansvar for at den voksne blir lei seg. Flere voksne kan også si at da stjeler de seg en klem. Men med hvilken rett kan vi voksne kreve en klem fordi vi vil det, skal ikke barnet få bestemme om de ønsker dette selv? I andre tilfeller kan en voksen prøve å kysse et barn eller ta hånden i trusa på barnet og si at de blir lei seg hvis barnet blir motvillig (Aasland, 2014, s.103).

Barn skal vite at de selv har retten til å bestemme hva andre kan gjøre med dem. Men ansvaret for å sette grenser ovenfor større barn og voksne er ikke deres. Dette ansvaret, og skylden, vil alltid ligge hos overgriperen (Aasland, 2020, s.93). Selv om det alltid er overgriperens ansvar, kan likevel barn føle at det er deres skyld. Det er vi nødt til å ta på alvor. Vi må hjelpe barnet til å forstå at alle voksne vet at de ikke har lov til å ta eller kysse barn på tissen. Vi må snakke med barna og la dem få tid til å forstå at det ikke er deres skyld (Aasland, 2014, s.87).

2.9 Hele meg:

«Hele meg» er et relativt nytt verktøy som er utviklet av tre pedagoger. Det er et verktøy som gjør de enklere å jobbe med temaet kropp og seksualitet i barnehagen, og som ufarliggjør temaet. «Hele meg» handler om barns seksualitet og forebygging av krenkelser og overgrep. Det skal gi barn kunnskap i å sette grenser for seg selv og andre, og styrke barns selvfølelse å skape et sunt og godt forhold til kroppen sin. Personalet i barnehagen skal bidra til at barn får utvikle et godt forhold til egen kropp og bidra til at barna utvikler et bevisst forhold til retten til å bestemme over egen kropp, og respekt for andres grenser (Rammeplan, 2017, s.31-32).

«Hele meg» pakken består av en veileder til kompetanseheving for personalet og en bok til å bruke sammen med barna. I boken som skal brukes sammen med barna får man fagtekster for barn om ulike kroppsdeler, ferdige historier som belyser temaet og tips til aktiviteter. Det gir barn språk for kroppen sin: nese, munn, pupp, navle. Da er det også naturlig at de lærer ord og

begreper som kjønnslepper, klitoris, tiss, skjede og rumpehull. Barn blir trygge når de har ord for hele kroppen sin (Aasland, 2020, s.97). «Hele meg» er en pakke som gjør arbeidet med kropp og grensesetting enklere i praksis. Materialet er utarbeidet slik at det skal være lett å bruke og lett å forstå, slik at de voksne i barnehagen kan bruke verktøyet delvis eller i sin helhet. Hensikten med innholdet i pakken er å ruste barna mot kroppspress, bidra til økt kunnskap om grensesetting for egen kropp og styrke selvfølelse og individ. I tillegg; å forebygge vold, seksuelle overgrep, og grenseoverskridelser. Det handler om hvor viktig det er å vite at alle har rett til å sette grenser, og si ifra om sine egne grenser. Vi ser jo at barn som har et sunt og godt forhold til kroppen sin, får et trygt og godt forhold til andre mennesker (Aasland, 2020, s.91).

3.0 Metode:

En metode er en framgangsmåte for å gi svar på ulike forskningsspørsmål, der målet er å få informasjon og kunnskap. Det handler om å samle inn, tolke og analysere data (Bergsland & Jæger, 2014, s.66) Det finnes flere former for metode, men i hovedsak er det to hovedtyper: Kvalitativ og kvantitativ metode. Kvalitative metoder går mer i dybden og vektlegger betydning, mens kvantitative metoder vektlegger utbredelse og det som er målbart (Bergsland & Jæger, 2014, s.66). I dette metodekapittelet vil jeg gjøre rede for mitt valg av metode. Videre vil jeg gjøre rede for kvalitativt intervju, intervjuguide og valg av informant. Jeg vil avslutningsvis beskrive gjennomføring av intervjuet og mitt analysearbeid, de etiske vurderingene jeg har tatt i min bacheloroppgave, samt metodekritikk.

3.1 Valg av metode:

For å finne den egnende metoden for problemstillingen er det gunstig å ha innhente forhåndskunnskap om temaet man har valgt, og klargjøre formålet med prosjektet. Når tema er satt og forskeren har funnet formålet for bacheloroppgaven, må en ta en vurdering på hvilken metode som gir best og mest informasjon (Bergsland & Jæger, 2014, s.66). Når det gjelder mitt tema og min problemstilling var mitt formål å få informasjon om hvordan barnehagen jobber for å myndiggjøre barna i forhold til egen kropp og seksualitet, og hvordan verktøy som «hele meg» kan bidra til det forebyggende arbeidet av seksuelle overgrep mot barn. Med bakgrunn i dette ønsket jeg å få informasjon om personalets meninger, erfaringer og opplevelser, og anså da den kvalitative metoden som best egnet.

3.2 Intervju:

I en kvalitativ forskningsmetode er det flere ulike innsamlingsmetoder; intervju, observasjon, bilder og samtaler er noen av dem (Bergsland & Jæger, 2014, s.67). Intervju er samtale mellom forsker og informant, hvor forsker styrer samtalen, og informanten skal besvare spørsmål som hva, hvorfor og hvordan (Bergsland & Jæger, 2014, s.70). Jeg valgte å bruke intervju som måte for å anskaffe meg informasjon og kunnskap på. Informasjonen jeg henter inn er hendelser og erfaringer, samtidig som jeg får innsikt i informantens holdninger tanker og følelser.

3.3 Intervjuguide:

For å utvide min forståelse gjorde jeg et forarbeid før intervjuet ved å lese meg opp på relevant teori. Dette hjalp meg til å lage gode spørsmål som var sentrale for å få svar på min problemstilling. På forhånd av intervjuet har forskeren laget en intervjuguide, som inneholder emnene som skal tas opp under intervjuet, samt hvilken rekkefølge de skal ha (Bergsland & Jæger, 2014, s.71). Jeg utarbeidet en intervjuguide med to bakgrunns spørsmål, et hovedspørsmål, og hadde også skrevet ned oppfølgingsspørsmål hvis jeg ønsket mer utdypende svar. Jeg valgte å ha et stort åpent hovedspørsmål, for at informanten kunne snakke fritt og gi gode utfyllende svar. Gode spørsmål er de som er åpne og som gir rom for at informanten får reflektere og redegjøre for sine opplevelser og erfaringer om det det spørres om. Ledende spørsmål kan begrense svaralternativene og kan føre til at informanten lukker seg og i hovedsak svarer ja eller nei (Bergsland & Jæger, 2014, s.72). Gjennom å bruke oppfølgingsspørsmål opplevde jeg at informanten kunne uttrykke seg mer konkret og utdype sine opplevelser som temaet. For å gi informanten mulighet til å forberede seg, sende jeg intervjuguide med hovedspørsmålet i god tid før intervjuet.

3.4 Valg av informant:

Det kvalitative intervjuet går i dybden, og derfor kan ikke antall intervjupersoner være for stort. Gode samtaler mellom en, to eller tre intervjupersoner kan gi mye stoff (Dalland, 2017, s.76). Ved å velge ut en informant som har bestemte kunnskaper og erfaringer knyttet til et bestemt tema, gjør man som forsker et strategisk valg (Dalland, 2017, s.57).

Jeg valgte derfor å intervju en barnehagelærer som har erfaring med å jobbe med temaet kropp og seksualitet i barnehagen. Gjennom en bekjent fikk jeg informasjon om at denne

barnehagelæreren jobbet aktivt med kropp og seksualitet i barnehagen, og brukte verktøyet «hele meg» i et systematisk pedagogisk opplegg med barna.

3.5 Gjennomføring av intervjuet:

Jeg hadde planlagt å gjennomføre intervjuet på et møterom, men på grunn av Covid-19 måtte intervjuet gjennomføres over telefon. Dette for å ivareta retningslinjer og sikkerheten til meg og informanten gjennom å unngå fysisk nærkontakt. Før intervjuet valgte jeg å forberede meg godt på spørsmålene og hvilken informasjon jeg var ute etter å få besvart. Et vellykket intervju er avhengig av om du som forsker er forberedt eller ikke (Dalland, 2017, s.77).

Jeg sendte ut intervjuguiden i forkant, selv om jeg hadde få spørsmål. Jeg sendte bakgrunns spørsmålene og hovedspørsmålet, men valgte å holde oppfølgingsspørsmålene for meg selv, for å unngå at informanten kunne lese seg opp teoretisk på noen av emnene. Under intervjuet hadde jeg ikke lydopptaker så jeg valgte å notere samtidig. Siden hun var klar over dette snakket hun rolig, slik at jeg fikk mulighet til å være en god samtalepartner og samtidig notere. Direkte etter intervjuet var avsluttet valgte jeg å fin skrive notatene mine. Umiddelbart etter intervjuet bør man skrive ned hvordan en selv opplevde intervjuet. Intervjuet er råmateriale for analysen, og kvaliteten på det originale intervjuet er avgjørende for den senere analysen og rapporteringen (Bergsland & Jæger, 2014, s.70).

3.6 Analysearbeid:

Analysearbeidet handler om å skape orden, struktur, mening og redusere datamengden, slik at det blir lettere å finne det som er relevant å ha med videre for å besvare problemstillingen. Det gjøres gjennom å fjerne overflødig materiale som ikke er relevant for problemstillingen (Bergsland & Jæger, 2014, s.81). Når jeg skulle redusere datamengden måtte jeg velge ut den viktigste informasjonen som besvarte problemstillingen i størst grad. Når jeg leste gjennom notatene så jeg noe av teksten var mindre betydningsfull, og markerte mindre betydningsfull informasjon med rød farge. Dette gjorde jeg for å lett skille den viktige informasjonen fra det mindre betydningsfulle, uten å måtte slette det.

3.7 Ethiske retningslinjer:

I forkant av intervjuet skrev jeg et samtykkeskjema (Vedlegg: 7.1) som beskrev mitt formål med bacheloren og hvordan informantens data og personvern skulle behandles og anonymiseres. Informert samtykke innebærer at informanten informeres om undersøkelsens mål, at deltagelsen er frivillig, og at det er mulig å trekke seg fra forskningen (Bergsland & Jæger, 2014, s.83). På grunn av at informanten og barnehagen informanten jobber i skal være anonym har jeg valgt å tildele de navnene: «informanten» og «barnehagen». Studenten må ikke offentliggjøre personlig data som kan avsløre deltagers identitet, og må derfor gi koder eller fiktive navn på deltagerne i bacheloroppgaven (Bergsland & Jæger, 2014, s.85). Jeg har også hatt et mål om at informanten skal føle seg godt ivarettatt, og at informanten har bidratt positivt til min forskning. Jeg har derfor hatt fokus på gjensidig respekt, profesjonalitet og positivitet i møte med informanten. Forskeren har et ansvar for å unngå at informanten utsettes for skade eller annen belastning (Bergsland & Jæger, 2014, s.85).

3.8 Metodekritikk:

«Ingen metode er feilfri, og det er viktig å være kritisk og reflektere over egen metode og egne innsamlingsstrategier» (Bergsland & Jæger, 2014, s.80). I forhold til metodekritikk vil jeg vurdere hvordan metoden har fungert og drøfte hva som kunne blitt gjort annerledes. Som plan for gjennomføring av intervju ønsket jeg å intervju informantens ansikt til ansikt. På grunn av Covid-19 ønsket informanten å heller gjennomføre intervjuet over telefon. Her er det også mitt ansvar å bevare informantens trygghet og sikkerhet. Jeg gav informanten alternativet om å gjennomføre intervjuet over telefon eller video, og informanten ønsket helst å gjennomføre over telefon. Dette respekterte jeg fordi jeg ville at informanten skulle være så komfortabel som mulig. Ved å ikke se personen jeg intervjuer mister jeg nærhet til informanten, og intervjuet kan virke noe upersonlig. Jeg skulle foretrukket å sett informantens ansiktsuttrykk og kroppsspråk gjennom intervjuet. Derimot hadde jeg stort fokus på å gi respons verbalt og oppmuntre til videre utdypelse.

Under intervjuet brukte jeg ikke lydopptaker. I første omgang ønsket jeg å bruke lydopptaker for å ha tilgang til samtalen ved en senere anledning, og kunne høre opptaket igjen og igjen. Dermed kunne jeg forsikret meg om at jeg hadde fått med meg all informasjon, og at ikke noe informasjon gikk tapt. Fordelen med å bruke lydopptak er at alt som blir sagt blir bevart, og jeg som forsker kan konsentrere meg fullt om informanten og dens reaksjoner. Begrunnelsen for at

jeg valgte å ikke bruke lydopptaker er at dette må søkes om til NSD. Når prosjekter må behandles gjennom NSD er det vanskelig å forutsi hvor lang tid det kan ta før en får klarsignal til å gå i gang med datainnsamlingen. Dermed går verdifull tid mens man venter på svaret, og studenten kan få problemer med å levere oppgaven innen tidsfristen (Bergsland & Jæger, 2014, s.86).

I min bacheloroppgave har jeg også kun hatt en informant. På en side kan en tenke at en persons meninger, erfaringer og opplevelser er et snevert bilde av arbeidet med kropp og seksualitet i de mange barnehagene som finnes. På den andre siden så kan denne meningen også gjelde i flere sammenhenger. Selv om tolkningene er basert på en enkel undersøkelse, kan den også gjelde i andre sammenhenger. Målet er å få rike beskrivelser av det man har studert, det kan også bety å løfte fram en praksis og presentere et forskningsmateriale som kan fungere som et tankeredskap for andre barnehager og bidra til en prosess der egen barnehagepraksis vurderes med den målsettingen om å forberede praksisen i neste omgang (Dalland, 2012 I Bergsland & Jæger, 2014, s.80-81). Når jeg som forsker også har valgt en informant stiller det krav til informantens validitet for oppgaven. I dette tilfellet hadde informanten god nærhet til temaet og støttet dette til annen forskning, kunnskap og teori.

4.0 Funn og drøfting:

I intervjuet var det mye interessant som ble nevnt og snakket om. I dette kapittelet vil jeg trekke fram funn som jeg mener er relevant for min oppgave og besvarer min problemstilling: «Myndiggjøres barn i forhold til kropp og seksualitet i barnehagen» I intervjuet hadde jeg et hovedspørsmål: «Hvordan jobber dere med temaet kropp og seksualitet i barnehagen?». Under disse kategoriene vil jeg drøfte funnene opp mot teorien jeg skrev om i kapittel 2. Direkte sitat fra informanten er skrevet i kursiv.

4.1 Hvordan arbeider barnehagen med temaet kropp og seksualitet i barnehagen:

Seksualiteten er en del av barns generelle utvikling. Det at barna møter temaet kropp og seksualitet i barnehagen er viktig for at de skal få et positivt forhold til egen og andres kropp og utvikle et godt selvilde. Aasland (2020) forklarer at barn trenger å bli kompetente på hele kroppen sin, og trenger kunnskap om seksualiteten. De må lære å kjenne egne grenser og kunne sette ord på genitaliene, seksualiteten og følelser knyttet til dette. Med dette er jeg svært interessert i å finne ut hvordan informantens barnehage arbeider med temaet kropp og

seksualitet i barnehagen, og ønsker å finne ut om disse barna blir myndiggjort i forhold til egen kropp og seksualitet. Tidlig i intervjuet forteller informanten at temaet kropp og seksualitet var et tema hun fikk øynene opp for under temauken på DMMH, og tenkte at dette temaet måtte hun jobbe med i barnehagen. Jeg stiller informanten spørsmålet «Hvordan jobber dere med temaet kropp og seksualitet i barnehagen»?

«Jeg hadde lyst til å begynne med kroppen først, fordi jeg følte ikke at jeg kunne begynne rett på temaet om seksuelle overgrep. Så derfor ville jeg at barna skulle lære om hele kroppen først»

- informant

Gjennom å lære barna om hele kroppen først, og ikke gå direkte på temaet om seksuelle overgrep opplever jeg at informanten hadde en god introduksjon for barna knyttet til tema. Når barnehager jobber med temaet kropp og seksualitet er det viktig å snakke om kroppen, kroppsdelene og hvordan barn blir til før vi forteller om seksuelle overgrep. Barna må lære om hele kroppen før vi forteller dem om seksuelle overgrep. Da gir vi barna en mulighet til å bli kjent med egen kropp og være stolt av den, og bidrar til at barna får et godt selvbilde. Aasland (2014) sier at det blir helt feil at barn introduseres for seksuelle overgrep før noen voksne har snakket med dem om de gode side ved seksualiteten.

Videre forteller informanten at hun hadde kjøpt boken: «Hvordan lage baby» som hun mener er en veldig fin bok som handler om hvordan man blir til, ulike familieformer osv. Hun tok med denne boken i barnehagen, og brukte den som et samtaleverktøy med barna i starten. Det var veldig gjenkjennbare bilder og innholdet var enkelt å forstå. Aasland (2020) forklarer at barnehagen bør ha bøker tilgjengelig som forteller sannheten om hvordan barn blir til, og at vi skal snakke med barna om hvor de kommer fra, hvordan de ble skapt, om forplantning og om onani, og det å snakke om hele kroppen.

I arbeidet med tema kropp og seksualitet i barnehagen deler informanten gruppen i mindre grupper, slik at alle på avdelingen får jobbet med temaet hver uke, og har jobbet med temaet i ca. ett år. Når verktøyet «hele meg» ble publisert begynte hun å bruke dette i et pedagogisk systematisk opplegg sammen med barna. Verktøyet er delt inn i 11 temaer som er ganske detaljert. Informanten bruker verktøyet, men deler hvert opplegg inn i tre deler: Boka med refleksjon spørsmål, en aktivitet knyttet til boka og ser deretter en episode på NRK super: den magiske kroppen. Videre sier hun at verktøyet «hele meg» og det faste pedagogiske opplegget de gjør i barnehagen handler mye om identitet, hvem er jeg, det å være forskjellig, mangfold og mye mer. Men at det er like viktig å ha fokus på de spontane situasjonene og i hverdagen.

«Barna er nysgjerrige, og det er viktig at vi voksne ikke avfeier det. At man fortsetter å undre seg sammen med barna, og at det ikke er noe skam rundt det, at det er naturlig. Jeg opplever jo når barna skifter, at de ser på hverandre og er nysgjerrige. Da er jeg opptatt av ikke å springe inn å stanse barna, men heller følge med på hva som skjer, men ikke avbryte det». – informant

Voksne som ser på forebygging av seksuelle overgrep som viktig, har ofte gjort seg opp tanker om hvordan de snakker med barna og hvordan de reagerer. Jeg opplever at informanten ikke bare har fokus på å systematisk arbeide med temaet kropp og seksualitet, men at hun også er observant på egen holdning og væremåte i hverdagssituasjoner knyttet til kropp og seksualitet. Aasland (2020) sier at den voksnes reaksjon på barns utforskning knyttet til kropp er viktig i forhold til barnas opplevelse av egen og andres kropp og selvbilde. Måten barn blir møtt av voksne på kan sette varige spor. Vi bærer barndommen med oss hele livet, og seksualiteten spiller en betydelig rolle for selvbildet og hvordan du opplever deg selv og mennesker rundt deg. Videre i intervjuet påpeker informanten viktigheten av å holde seg nysgjerrige til barn, og bruke utsagn og hverdagssituasjoner som en del av det å snakke med barna om kropp, følelser, grenser og seksualitet. Hun kommer med et eksempel:

«Et barn kommer til meg og sier at: «Jeg og Per har kysset på munnen» Da kan jeg se dette som en fin inngang til å skap en samtale rundt det: Hadde han lyst? Var dere enige? Var det en lek, hva skjedde? Så fint hvis begge hadde lyst og synes det var greit. Jeg får jo mange spørsmål fra barna, og barna er prisgitt de voksne de møter!» - Informant

Gjennom at informanten bruker slike utsagn som en arena for å skape gode samtaler knyttet til kropp og seksualitet, følelser og grenser får barna en voksenperson i sin omgangskrets som kan hjelpe de på vei til å få et godt forhold til seg selv og sin seksualitet. Aasland (2020) forklarer at når barn opplever at en voksen viser en positiv og åpen holdning til kropp, følelser og seksualitet, vil trolig barnet gå til vedkommende når det har spørsmål om kropp og seksualitet.

4.2 Hvorfor jobbe med temaet kropp og seksualitet?

Barnehagen bør jobbe med temaet kropp og seksualitet i barnehagen fordi det kan hjelpe barna til å våge å snakke om vanskelige tema- og kan bidra til at neste generasjon får et mer avslappet og avklart forhold til egen kropp og seksualitet. Dersom barn ikke får overført nødvendig kunnskap om seksualitet og befruktning, vil barnet mangle erfaring og kunnskap om et tema de fleste barn, unge og voksne kan trenge informasjon om (Aasland, 2020). Jeg spør informanten

om hvorfor hun jobber med temaet kropp og seksualitet. Informanten forteller at det er mange grunner:

«Mye på grunn av tiden vi er inne i forhold til Covid-19. Vi gjør barna robuste til å takle motstand senere i livet og snakke om det. Andre faktorer er kroppspress, sette grenser for seg selv og selvbildet. Jeg ønsker at barna skal være trygge på seg selv, sin kropp og sine følelser. Det er ikke noe som er skamfullt. En ekstremt viktig faktor er det å forebygge overgrep. Det er jo forsket på at hvis man jobber med det i tidlig alder, så tørr barna tidligere å si ifra hvis noe har skjedd». – Informant

Jeg opplever at informanten har gode refleksjoner til hvorfor det er viktig å jobbe med temaet. Også Aasland (2014) kan bekrefte at barn som kan noe om hvordan man lager barn, kan ord på kjønnsorgan og har voksne å snakke med om kroppen og dens funksjoner på gode måter, gir større anledning til å fortelle en voksen om de utsettes for seksuelle eller andre typer overgrep. Vi vet jo at de barna som kan noe om seksualitet og forplantning, tidligere tør å fortelle at de utsettes for seksuelle overgrep.

«Også det å styrke språket, og det å gi barna et bredere ordforråd, og klare å sette ord på ting som omhandler kroppen, og sin seksualitet. Dette er en stor del av det forebyggende arbeidet mot overgrep. Hvis barna opplever noe, så kjenner de det igjen fordi vi har jobbet med temaet. De vet hva som greit og ikke greit, hva voksne har lov til og ikke». – Informant

Både Emilsen & Walsøe (2020) og Aasland (2014) skriver at det å sikre barns språkutvikling og tilrettelegge for et godt språkmiljø er viktige forebyggende tiltak som barnehagen har ansvar for. Barn bør lære ord for hele kroppen, også navn på kjønnsorgan. For barn som har kunnskap og kan ord på kjønnsorgan kan lettere si ifra om de har opplevd noe.

«Hvis vi videre ser i forhold til rammeplanen, som vi er pliktige til å forholde oss til i jobben vår, så har det kommet et relativt nytt tema i det som handler psykisk helse og livsmestring. At vi skal fremme god psykisk helse. Det handler jo mye om hvordan du ser på deg selv, og hvordan du ser på deg selv i møte med andre. Også det med forebygging av mobbing, og hvordan er vi mot andre, og hva føler jeg når andre gjør sånn mot meg. Dette gjelder også i forhold til den nye barnehageloven». – Informant

Her kommer informanten med et godt poeng. I rammeplanens innhold og oppgaver, under kapittelet: Livsmestring og helse sies det at: Barnehagen skal ha en helsefremmende og forebyggende funksjon, og barnas fysiske og psykiske helse skal fremmes i barnehagen. Barnehagen skal bidra til barns trivsel, livsglede, mestring og følelse av egenverd og forebygge

krenkelser og mobbing. Barna skal få støtte i å mestre motgang, håndtere utfordringer og bli kjent med egne og anders følelser. Under samme kapittel i rammeplanen står det også at personalet skal ha et bevisst forhold til at barn kan være utsatt for omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep, og vite hvordan dette kan forebygges og oppdages (Rammeplan, 2017, s.13).

Hvis personalet i barnehagen aktivt jobber med temaet, og barnehagen faktisk har en forebyggende funksjon ville da statistikken for barn som lever i en oppvekst preget av vold og overgrep vært lavere? Gjennom å være en forebyggende funksjon og drive et forebyggende arbeid forhindrer man at noe utvikler seg i en negativ retning. I følge (Emilsen & Bratterud, 2020) handler forebygging om å komme en uheldig utvikling i forkjøpet, og igangsette tiltak før problemet oppstår. Som et forebyggende tiltak må barn møte trygge voksne som har og viderefører kunnskap. (Aasland, 2020) sier at voksne som tematiserer kropp og seksualitet på en god måte sammen med barn fører til at barn selv kan sette ord på og forklare egne følelser og seksualitet. Kunnskap gjør barna myndige og kompetente, og forbereder de på uventede situasjoner. Dermed vil noen barn kanskje klare å komme seg bort. Barna har jo selvsagt ikke hovedansvaret for å unngå å bli seksuelt misbrukt, men barna gis en mulighet til å komme seg unna. På denne måten kan barnehagen virke forebyggende, gjøre det vanskeligere å seksuelt misbruke barn og på den måten senke statistikken.

4.3 Personalets holdninger til temaet kropp og seksualitet i barnehagen:

Innledningsvis i intervjuet spurte jeg informanten om hvordan barnehagen jobber med temaet kropp og seksualitet i barnehagen. Da fortalte informanten at dette ikke var et arbeid hele barnehagen jobbet med, men at hun ønsket å jobbe med temaet etter å bli presentert for temaet under temauken på DMMH. Informanten følte seg litt alene i arbeidet, men synes det var et såpass viktig tema og hun ønsket å være en pådriver for å løfte temaet opp og fram. Med bakgrunn i dette stilte jeg informanten et oppfølgingsspørsmål senere i intervjuet om hvordan hun opplevde personalets holdninger til temaet kropp og seksualitet i barnehagen.

«Mitt inntrykk er at det fortsatt er veldig tabubelagt, og når jeg sier at jeg vil jobbe med temaet og jeg har vært på kurs, så er alle enige i at det er viktig, men det er ingen som jobber med det eller snakker om det. Men jeg tror nok at de gjør det mye likevel i hverdagssituasjoner, men ikke systematisk. Jeg synes vår barnehage og tidligere barnehager jeg har jobbet i har jobbet

lite med det, og at barnehager fortsatt har en lang vei å gå. Man trenger pådrivere som ønsker å jobbe med temaet, som kan ufarliggjøre det» - Informant

Det at voksne kan oppleve temaet som ubehagelig kan bunne i flere ting. Mange voksne kan synes at det er foreldrenes ansvar å møte dette temaet med barna. Ofte har vi voksne lite erfaring med å snakke om seksualitet fra egen oppvekst. Noen kan også føle at temaet handler om skam eller egne vonde følelser knyttet til seksualitet. Aasland (2020) skriver også at seksualitet ofte er et tabubelagt tema for mange voksne, og noe barn og voksne ikke snakker om sammen. Derfor vil barnet rett og slett ha problemer med å finne ord hvis det skal fortelle om noe som har skjedd. Videre kommer informantene med et eksempel om personalets holdninger i forhold til kropp og seksualitet. Hun forteller at når hun tok med boka: «Hvordan lage baby» og hadde boken på avdelingen, var det ingen i personalet som leste boka eller som leste den for barna. Dette fordi de følte det ble ubehagelig. Dette var de ærlige på, og uttrykte at de ikke hadde lyst å gå inn på det temaet.

I intervjuet forklarer også informantene at hun ønsker å legge fram for andre hvordan temaet kan jobbes med og erfaringer knyttet til det. Hun tror at dette kan bidra til at flere jobber med temaet. Hun opplever at mange kvir seg for å jobbe med temaet kropp og seksualitet fordi de føler at de har for lite kunnskap om det. Derfor er det viktig at det nå har kommet et konkret pedagogisk materiale, for da er det lettere å jobbe med det. Videre forteller hun at hvem som helst i barnehagen kan bruke dette verktøyet, og det er ikke så komplisert og skummelt som mange tror. Informantene mener at det bør stilles mer krav til de som jobber i barnehagen, og når du jobber i barnehagen, må du faktisk våge å gå inn på disse temaene. Aasland (2014) skriver at det blir vanskelig for barn å få sagt eller vist hva som skjer med kroppen deres, hvis det formidles et negativt forhold til kropp, nakenhet og nærhet. Hvordan skal da barnet si ifra om det som er vanskelig og uforståelig hvis det aldri har snakket om det med trygge voksne?

Ut i fra informantens erfaringer og opplevelser kan det virke som om mange kan ha et anstrengt forhold til å snakke med barn om kropp og seksualitet. På andre siden sier de fleste voksne i barnehagen at arbeidet med temaet kropp og seksualitet er viktig, og hvis vi ser tilbake på statistikk så vises det at 25% av personalet i barnehagen har vært bekymret for at barn utsettes for seksuelle overgrep. Når en så stor prosentdel av barnehage personalet er bekymret, kan en spørre seg hvorfor har ikke da barnehagen et systematisk forebyggende arbeid med fokus på kropp og seksualitet. Derimot kan en vurdere om økt fokus på seksuelle overgrep kan føre til at personalet i barnehagen går rundt med forstørrelsesglass for å finne barn som utsettes for seksuelle overgrep. Det kan føre til at barn som ikke opplever dette blir satt i en posisjon som

er krevende for barnet, og nærkontakter av barnet kan bli beskylt for en svært alvorlig sak som ikke stemmer. Nå handler ikke denne oppgaven i hovedsak om å avdekke seksuelle overgrep, men det kan være en interessant bivirkning å reflektere over.

4.4 Endring i adferd hos barna:

Gjennom intervjuet beskriver informanten at barna synes det er spennende å jobbe med temaet kropp og seksualitet, og at barna opplever det som interessant og morsomt. Med bakgrunn i dette stiller jeg informanten et oppfølgingsspørsmål. Jeg spør om noen av barna har endret adferd etter de har jobbet med temaet. Informanten er tydelig på at barna har blitt mer opptatt av kropp i leken.

«De leker mer doktorleker og sykehus leker. De er glade i disse lekene, og hvis de er pasient, er de flinkere til å si ifra hvis de ikke ønsker å bli tatt på ulike steder på kroppen, og at dette er helt greit» - Informant

Barn må også lære at det er helt i orden å avise noe man ikke vil. Barn må få hjelp til å takle at de selv kan bli avvist, og at dette er helt i orden, selv om det kan gjøre litt vondt med en gang (Aasland, 2020). Informanten forklarer at barna er bevisste på at ikke alle er glade i å gi kos og klemmer, og at også dette er helt greit. Hun opplever også at barna er flinkere til å sette grenser for seg selv i leken. At de sier: stopp eller jeg vil ikke! Hun forklarer at dette er noe de har snakket mye om, og at barna ikke skal være med på noe de ikke har lyst til. Aasland (2020) sier at barns seksualitet handler om deres forhold til sin egen og andres kropp og følelser. Barn skal lære at de har lov til å bestemme over egen kropp. Det skal være lov å si «ja» og «nei». Og «stopp!» Barn som kan dette har fått kompetanse på å sette egne grenser, og de vil få økt bevissthet om hva de liker og ikke liker, hva de vil og ikke være med på. Videre forteller hun at barna er flinkere til å sette grenser og sette ord på følelser etter at de har fått mer kunnskap om det. Kvello (2015) forklarer at gjennom det å snakke om og synliggjøre ulike følelser kan barn lære om egne følelser og grenser. Barns emosjonelle kompetanse innebærer at voksne snakker med barn om følelser de eller andre har.

Videre opplever informanten at barna forteller henne mer. Etter å ha jobbet med temaet opplever hun at barn lettere sier ifra om slike ting, og dette er faktisk noe hun har opplevd: *«Det var ei jente som fortalte om noe hun hadde opplevd hjemme. En ganske alvorlig sak. Hun åpnet seg om noe vanskelig. Dette gikk ikke konkret på seksuelle overgrep, men andre alvorlige ting som har skjedd i hjemmet knyttet til vold. Hun sa ifra til meg en liten stund etter vi først begynte*

å jobbe med temaet. Jeg tenker at hvis jeg kan hjelpe et barn, så er arbeidet verdt det. Det er det som er målet». – Informant

Etter å ha hørt informantens erfaringer og opplevelser kan det virke som at barn som opplever noe vanskelig kan åpne seg til en voksen når de opplever at en voksen har en åpen holdning til kropp, følelser og grenser. Dersom en voksen har tematisert og snakket med dette barnet om gode og vonde hemmeligheter, gode og vonde berøringer, vil sjansen for å komme i dialog være stor. Barn trenger voksenpersoner i sin omgangskrets som kan hjelpe de på vei til å få et godt forhold til seg selv og sin seksualitet (Aasland, 2020). Barn som har kunnskap får en større anledning til å fortelle en voksen om de utsettes for seksuelle eller andre typer overgrep. Hvis barnehagen har fokus på temaet gjennom å lære barn om ulovligheter, grenser og sette ord på følelser gjennom samtaler kan dette virke forebyggende på seksuelle overgrep.

Med tanke på informantens erfaringer om barn som forteller om vonde opplevelser i hjemmet etter å ha arbeidet med temaet, kan det være interessant å trekke inn statistikk som ble nevnt tidligere i oppgaven. Statistikken viser at det tar i snitt 17,2 år før noen forteller om seksuelle overgrep. Dersom barn får kunnskap om kropp og seksualitet og har gode voksne å betro seg til, kunne dette ha ført til at flere barn tidligere våger å betro seg til noen om det vonde de har opplevd? Dersom barn tidligere forteller om seksuelle overgrep ville statistikken vært lavere, og disse barna kunne tidligere ha fått den hjelp og behandlingen de trenger for en bedre oppvekst. (Aasland, 2020) sier at barn som kan noe om seksualitet, tidligere tørr å fortelle at de utsettes for seksuelle overgrep.

5. 0 Konklusjon og avslutning:

Min hensikt med denne bacheloroppgaven var å sette fokus på arbeidet med forebygging av seksuelle overgrep i barnehagen. Jeg har prøvd å finne ut av problemstillingen: «Myndiggjøres barn i forhold til egen kropp og seksualitet i barnehagen?» Det er viktig for meg å poengtere at jeg kun har tatt i bruk en informant og en barnehages måte å jobbe med kropp og seksualitet på. Ut i fra egne og informantens erfaringer og opplevelser kan det virke som om mange kan ha et anstrengt forhold til å snakke med barn om kropp og seksualitet. Jeg konkluderer med at barn myndiggjøres ikke i forhold til kropp og seksualitet hvis de har voksne som ikke våger å jobbe med temaene sammen med barna. Gjennom å ha voksne i barnehagen med samme holdninger som informanten, der personalet ønsker å gi barna kunnskap om kropp og seksualitet, og framstå som en trygg voksen i møte med temaet om kropp og seksualitet kan barn bli

myndiggjort. Når barn myndiggjøres i forhold til kropp og seksualitet har barn kunnskap om kropp, språk for kropp, kjenner til gode og vonde hemmeligheter, berøringer og grenser. Når barna da myndiggjøres i forhold til kropp og seksualitet kan dette virke forebyggende mot seksuelle overgrep og bidra til at barn får et sunt og godt forhold til egen og andres kropp. Gjennom forebygging av seksuelle overgrep hjelper man ikke barnet i en her og nå situasjon, men også det enkelte individs framtid og samfunnet som helhet (Killén (2017)).

For videre arbeid med bacheloren hadde det vært interessant å se hvordan flere barnehager arbeider med temaet kropp og seksualitet i barnehagen. Det ville også vært interessant å intervju personer som ikke jobber med temaet og deres tanker om myndiggjøring av barn i forhold til kropp og seksualitet. Videre synes jeg det er spennende hvordan man arbeider forskjellig på små- og storbarnsavdeling. En annen sak jeg synes ville vært interessant å utforske i framtiden er seksuelle overgrep og voldtekt generelt i det norske samfunn. Det er jo ikke bare tallene på barn og unge som opplever seksuelle overgrep som er store. I voksen alder oppgir tross alt 34 prosent av kvinner og 11 prosent av menn at de har vært utsatt for seksuelle overgrep (Folkehelse rapporten, 2020). Som en effekt av de store tallene for mennesker som opplever seksuelle overgrep er det nå opp for debatt om vi trenger en ny definisjon av voldtekt i loven, altså samtykkeloven. En samtykke lov vil si at man er nødt til å si «ja» eller «nei» for å delta i seksuell omgang. Når det nå er opp for diskusjon om vi behøver et så konkret svar for å delta i seksuell omgang, gjør jeg meg tanker om vi som samfunn har feilet. Ville så mange mennesker i det norske samfunn vært ofre for seksuelle overgrep hvis vi hadde fått riktig kunnskap om kropp, seksualitet, grenser og følelser gjennom barndom og oppvekst? Det ville vært svært interessant å sett på om vi som samfunn kunne senket statistikken for seksuelle overgrep i Norge dersom mennesker gjennom barndom og oppveksten blir myndiggjort i forhold til kropp og seksualitet.

Avslutningsvis vil jeg si at jeg i framtiden ønsker å jobbe aktivt med å myndiggjøre barn i forhold til egen kropp og seksualitet i barnehagen, og ruste de for motgang de eventuelt vil møte gjennom sin oppvekst. All den kunnskapen som jeg har tilegnet meg vil jeg ta med meg videre ut i arbeidslivet og hjelpe barn mot en tryggere og bedre oppvekst.

6.0 Litteraturliste:

Aasland, M. W. (2014). *''-Si det til noen-''*: en bok om seksuelle overgrep mot barn og unge.

(3.utg.). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Aasland, M. W. (2020). *Barna og seksualiteten*. (2.utg.). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Bergsland, M. D & Jæger, H. (2014). *Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen*. Oslo:

Cappelen Damm Akademisk.

Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving for studenter* (6.utg.). Oslo: Gyldendal Norsk

Forlag AS.

Emilsen, K. (2014). Å se og handle - når barn utsettes for omsorgssvikt. I V. Glaser, I. Størksen

& M. B. Drugli (red.), *Utvikling, lek og læring i barnehagen-forskning og praksis*.

Bergen: Fagbokforlaget.

Emilsen, K. (2020). *Dørstollmila. Barnehagens vei fra magefølelse til melding* (2.utg.). Bergen:

Fagbokforlaget

Folkehelseinstituttet. (2020, 2. januar). *Vold og seksuelle overgrep*. Hentet 21.04.21 fra:

<https://www.fhi.no/nettpub/hin/skader/vold/>

Gamst, K. M. T. (2017). *Profesjonelle barnesamtaler. Å ta barn på alvor*. (2.utg.). Oslo:

Universitetsforlaget.

Kunnskapsdepartementet (2017) *Rammeplan for barnehagen*. Innhold og oppgaver. Oslo:

Utdanningsdirektoratet

Kvello, Ø. (2015). *Barn i risiko. Skadelige omsorgssituasjoner*. (2.utg.). Oslo: Gyldendal Akademiske.

Steine, I. M., Winje, D., Nordhus, I. H., Milde, A. M., Bjorvatn, B., Grønli, J. & Pallesen, S. (2016). *Langvarig taushet om seksuelle overgrep. Prediktorer og korrelater hos voksne som opplevde seksuelle overgrep som barn*. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, Vol 53, nummer 11, 2016, side 888-899. Hentet 21.04.21

fra: <https://psykologtidsskriftet.no/vitenskapelig-artikkel/2016/11/langvarig-taushet-om-seksuelle-overgrep?fbclid=IwAR1xAy-eMc2wOq6j0zfvoSuOu6OKt93eMgQPO0qpIXIQm9BhrVJshfuzBig>

7.0 Vedlegg:

7.1 Samtykkeskjema

DronningMaudsMinne
HØGSKOLE FOR BARNEHAGELÆRERUTDANNING

Vil du delta i bachelorprosjektet:

«Forebygging av seksuelle overgrep i barnehagen»

Myndiggjøres barn i forhold til egen kropp og seksualitet i barnehagen?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et bachelorprosjekt hvor formålet er å finne ut hvordan barnehagen arbeider for å myndiggjøre barna i forhold til egen kropp, og hvordan dette kan bidra til forebygging mot seksuelle overgrep av barn, samt hvilke verktøy som blir brukt til forebygging av seksuelle overgrep.

I dette skrevet gir jeg deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

I denne bachelor oppgaven vil jeg lære mer om hvordan barn lærer om kropp og seksualitet i barnehagen, samt synliggjøre hvor viktig dette er å jobbe med. Jeg ønsker å finne ut hvordan barnehagen jobber for å myndiggjøre barna i forhold til egen kropp og seksualitet, og hvordan «hele meg» kan bidra til det forebyggende arbeidet av seksuelle overgrep mot barn. Jeg ønsker å intervjuer deg fordi du har erfaring innen barnehagen og temaet, og jeg håper å få innblikk i dine erfaringer og hvordan barnehagen jobber.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning er ansvarlig for prosjektet.

Hva innebærer det for deg å delta?

Jeg er interessert i å finne ut av dine meninger, erfaringer og opplevelser, og ønsker derfor å ta i bruk intervju som metode. Intervjuet vil ta 30-40 minutter, og dette vil foregå over telefon. Jeg vil samle opplysninger om hvordan dere jobber med barns kropp og seksualitet i barnehagen og hvilke verktøy dere brukes. Opplysningen vil bli registrert via notater som jeg skriver underveis. All informasjon som blir innhentet i intervjuet vil bli anonymisert og ingenting av informasjonen kan bli tilbakeført til deg som informant. All innhentet informasjon vil bli slettet ved studiets slutt i juni 2021.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Jeg vil bare bruke opplysningene om deg til formålene jeg har fortalt om i dette skrevet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Jeg og mine veiledere vil ha tilgang til informasjonen jeg får. Opplysningene vil bli oppbevart på en personlig pc som er passord beskyttet, og vil bli slettet når prosjektet er avsluttet.

Prosjektet skal avsluttes 30.04.2021.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig:

Arnt Nordli og

Jana van der Zwart-Langer

Student:

Katrine Lyngvær

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet forebygging av seksuelle overgrep i barnehagen. Jeg samtykker til:

- å delta i (*sett inn aktuell metode, f.eks. intervju, spørreskjema, observasjon*).

Dato:

Siden prosjektet ikke er behandlet av NSD, kan jeg ikke innhente din underskrift. Samtykket blir derfor gitt ved at du krysser av i boksen ovenfor.

7.2 Intervjuguide:

Bakgrunns spørsmål:

- Hvilken utdanning har du?
- Hvor lenge har du jobbet i barnehagen?

Hovedspørsmål:

- Hvordan jobber dere med temaet kropp og seksualitet i barnehagen?

Oppfølgingsspørsmål:

- Hvorfor jobbe med temaet?
- Hvem jobber med det?
- Er foreldre involvert?
- Hele meg, andre verktøy?
- Forebygge seksuelle overgrep?
- Personalets holdninger til tema kropp og seksualitet i barnehagen
- Endret adferd hos barna gjennom arbeid med temaet